

Olga Palo

**AION
KERTOJA
NYT
KAIKEN**

**HELSINGISSÄ
KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ OTAVA**

Koneen Säätiö, Otavan kirjasaatiö ja
Taiteen edistämiskeskus ovat tukeneet
tämän teoksen kirjoittamista.

Sitaatti Samuel Beckettin runosta ”Comment dire”, suomennos Caj Westerberg.
Sitaatti Wong Kar-wain elokuvasta *In the Mood for Love*, suomennos Janne Mökkönen.
Sitaatti laulusta ”Henry Lee”, sanat: Nick Cave & traditional.
Sitaatti laulusta ”Kanssasi sun”, suomennos Matti Ranin.

© Olga Palo ja Kustannusosakeyhtiö Otava 2023

ISBN 978-951-1-42246-4

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2023

hullua –
hullua että –
että –
miten sanoa –
hullua tämä että –
kaikki tämä –
hullua kaikki tämä että –
ottaen huomioon että –
hullua ottaen huomioon kaikki tämä –
nähdä –
hullua nähdä kaikki tämä –
tämä –
miten sanoa –
tämä –
tämä tämä –
tämä tämä tässä –
tämä kaikki tämä tässä –
että –
miten sanoa –

SAMUEL BECKETT

Sisällys

Lautturi	9
Rahtilaiva	11
Tää alkais tästä	29
Museot	31
Fiktiivinen pääkaupunki Pohjois-Euroopassa	53
Jäätelöauto	79
Keltainen nauhuri	81
Tämän tarinan haluaisin kertoa	97
Jotakin merkittävää	101
Hulda	115
Leila	117
Lorem ipsum	131
Yks juttu	147
Kuiskaaja	151
Kaatopaikka	163
Lehdistökatsaus	171
Kultakantinen päiväkirja	175
Runous	183
Sammakkomies	201
Appelsiinipuu	213
Ehdotus omakuvaksi	215

Lautturi

Ei ole laajasti kerrottu seikka, mutta totuuteen perustuva juttu yhtä kaikki, että kuoleman lautturille voi kolikoiden sijasta maksaa myös tarinoilla. Ehto on se, että tarina on tuore, eikä sitä ole kuunaan kulutettu kertomalla, saati sitten painettu kansien väliin.

Eräs nainen kirjoitti muistikirjaansa ylös häpeällisimpiä salaisuuksiaan maksaakseen niillä matkansa manalaan, sillä hän oli köyhä eikä osannut edes haaveilla rikkauksista. Sitten muistikirja varastettiin, eräs kirjailija löysi sen, julkaisi parhaat palat novellikokoelmassaan ja saavutti suuren suosion. Näin naisen kertomukset kuuluivat, eivätkä enää kelvanneet lautturille.

Tarina kertoo, että nainen seisoo kuoleman joen rannalla väännellen käsiään, yrittäen muistaa minkä tahansa yhdenpäiväisenkin kertomuksen, jota ei olisi koskaanertonut kellekään. Hän avaa suunsa, paljastaa kitarisansa lautturille. Nainen liikuttelee kieltään, työntää kätensä suuhun. Hän etsii, toivoo, että joku olisi muistanut työntää sinne

lantin, varmistaa matkan kuoleman joen yli. Mutta ei. Suussa on pelkkä kieli, sen alla ei kolikon kolikko. Suu, aukko, ontto, ja siellä kieli, ja ääni. Joten nainen kertoo lautturille elämänsä, sen jokaisen vaiheen, naisen elämään sekoittuvat kaikki kertomukset joita hän on koskaan lukenut tai kuullut, kerännyt ja kantanut mukanaan, ystävien salaisuudet, juurut, tarinat kansakunnista, historiallisista henkilöistä, kuvitelmat ohikulkijoista tai kuvat jotka ovat sysänneet liikkeelle jotain hänessä. Nainen yrittää yhdistellä niistä sopivia kokonaisuuksia, löytää tarinoiden ja muistin katkoksista unohtuneen sivupolun, kokemuksien tai tunteiden mytyn, joka olisi aikanaan jäänyt selvittämättä sanoiksi ja joka oikein aseteltuna kuulostaisi kiehtovalta, aidolta, todelliselta. Olipa kerran, kerran kun mä olin, erään kerran, hei yks kerta, oonks mä kertonu.

En tiedä kuinka tarina päättyy.

Rahtilaiva

”On sanottu jo niin paljon”, sinä sanoit, ja siinä oli kaikki.

Nyt on syksy. Istun rahtilaivassa, se irtosi satamasta aivan äsken. Matkustan pois sinun luotasi. Lähdin äkkiä, soitin rahtiyhtiöön ja ilmoitin, että tulen heti kun vain on tilaa. Onnekseni suurin osa rahdista kulkee ilman kuljettajaa, yksinäiset kontit täyttävät kannen ja hytit huutavat tyhjiyttään. Maailman merillä seilaa lukemattomia laivoja sisukset täynnä tavaraa. Minulla on suuri hytti, sinne mahtuu sängyn lisäksi sohva ja ruokapöytä tuoleineen. Vaihtelen paikkaa jolla istun, rojahdan tuolilta sänkyyn ja sitten sohvalle.

Laivassa on lisäksi vain kaksi matkustajaa, rekkakuskeja: ”rantaruottalainen” Stig ja joku toinen, jonka nimeä en kuullut. Sitten on vielä laivan filippiiniläinen miehistö. Miehistön jäsenet haluavat minun kertovan mistä Suomesta voisi ostaa parasta elektroniikkaa sitten kun laiva palaa sinne. Olen väärä ihminen neuvomaan, nimeän silti muuttaman tietämäni kaupan. Olisi kai ollut parempi olla sanomatta mitään ja minua alkaa hävettää: miksi aina pitää puhua vaikka ei olisi mitään sanottavaa?

Laivalla tarjotaan kolme ateriaa päivässä: aamiainen, lounas ja päivällinen, niiden lisäksi saan koska vain käydä kapyysissa tekemässä leipiä itselleni.

Kerran sisäpihallani sinun kanssasi näimme kituvan linnun. Tiesimme molemmat, että lintu pitäisi tappaa. Hait roskakatoksesta hylätyn matkalaukun ja löit sillä lintua. Lintu alkoi räpiköidä rajusti ja yllätti meidät molemmat. Häätäntyneenä löit uudestaan, ja vielä kolmannen, ehkä neljännenkin kerran, ennen kuin lintu kuoli. Nostit kuolleeseen linnun roskakatokseen, olit pieni lapsi, jonka on oltava reipas, ja halusin ottaa sinut syliin ja sanoa ei se mitään, en kestä heikkoutta, ja romanssini ovat epäsuhtaisia, sillä jos toisen ihmisen rakastuneisuus ylittää omani luen sen heti heikkoudeksi, kannan ylpeydellä omaa heikkouttani samalla kun en kestä nähdä sitä muissa. Sisäpihalla tuuli pölläytti linnun sulkia ja paljasti untuvat niiden alla.

Me teimme oikein, sanoimme toisillemme. Me teimme hyvin.

Melko pian tuon lintuepisodin jälkeen kuulin, että seinnä päin lentäneet linnut saattavat usein vaikuttaa kituvilta, jopa kuolevaa tekeviltä. Ne kuitenkin virkoavat itsestään muutaman tunnin kuluessa. Yritin aktiivisesti unohtaa tiedon, enkä koskaan kertonut sitä sinulle.

Ennen laivaan tuloa lainasin kirjan. En osaa ”käsitellä” asioita, en ole koskaan ymmärtänyt, mitä tarkoitetaan, kun sanotaan, että jokin asia on jäänyt käsittelemättä ja että se on nyt vain käsiteltävä. En tunne käsittelemisen portaita,

mutta kirjat minä tunnen. Käsittelen sanoja paperilla, niihin minulla on suhde ja käsivarren mitta. Kerran sanoin sinulle, että käsittelen minua vaivaavia asioita kirjoittamalla niistä esseen tai kirjeen, tämä nauratti sinua, mutta minä olin aivan tosissani. Kotini pullistelee vihaisena kirjoitettuja kirjeitä, joita en tietenkään koskaan lähetä, sillä olenhan jo saanut sanottavani sanottua kirjoittamisen aikana, mutta joita en silti heitä pois, koska useimpiin niistä on jäänyt kiinni jonkinlainen vimma, elämältä haiseva tunne, joka ei liennyttyään edes enää hävetä. Lainaamani teos käsittelee ihmisaivojen plastisuutta. Siinä kerrotaan, että aivomme ovat kykeneväisiä uskomattomiin muodonmuutoksiin, oppimiseen ja poisoppimiseen. Myös sureminen on aivoja koetteleva prosessi. Takerrun kirjaan ja tässä rahtilaivan kannella, auringon paistaessa tyvenen yllä ajattelen, että sen sisältämä tieto voi korjata kaiken, tai jos ei koko maailmaa niin minut ainakin.

Luen, että usein ihmiset eivät voi mennä eteenpäin, koska he eivät pysty suremaan vielä. Luen, että neuroplastisesti ajateltuna surun läpikäyminen tarkoittaa sitä, että muistojen mukana hyvästelemme myös ne aivojen verkot, jotka kantavat mukanaan käsityksiämme menettämistämme ihmisestä. Luen, että surussa opettelemme elämään ilman sitä, jota rakastamme. Tämä on niin hankalaa siksi, että meidän on ensin opittava pois ajatuksesta, että tämä ihminen on yhä meille olemassa.

Kerran keltaisessa autossa sanoit minulle, että olet kai aina ajatellut itsemurhan olevan vaihtoehto. Silloin vihreät

ja kultaiset pellot juoksivat ikkunan takana, pakenivat sitä mikä meitä odotti. Yritin keksiä sanat, joilla vakuuttaa sinut, todistaa aukottomasti, ettei sellainen valta kuulu sinulle. Minä pelästyin erillisyyttäsi, sillä toisen ihmisen erillisyyks minusta voi koska tahansa päättää kääntyä pois luotani, jopa aivan peruuttamattomasti. Yritin juosta tuon etäisyyden kiinni puheellani, käyttää ainoaa vallassani olevaa haluttuunottamisen keinoa, sanojani.

Laivassa kulutan aikaa istumalla sen vihreällä kannella muistikirja kädessä. Täällä ei ole mitään tekemistä. Katselen värikkäiden konttien täplittämää näkymää allani ja mietin, mitä ne sisältävät. Paperia, maitotaloustuotteita, lihakimpaleita, kenties kumisaappaita. Laivan taakseen jättämä vana himmenee ja lopulta katoaa ennen horisonttia. Horisonttiin vapautuu koko ajan enemmän tilaa. Meri on valtava massa, synkkä ja syvä, ja minä pelkään sen pohjattomuutta. Silti suuri rahtilaiva kontteineen liukuu sen pinnalla kevyesti, laivan pohja halkoo meren pimeyttä. Alas veteen muodostuu pyörteitä jotka katoavat syvyyteen, jaksan katsoa niitä pitkään.

Neuroplastisesti ajateltuna, toistan itselleni, minun pitää purkaa ne aivoverkot, jotka kantavat muistoja sinusta. Muistot tuntuvat hallitsemattomilta, ne ryöpsähtävät esiin kutsu-matta ja leviävät kaikkialle. Yritän ajatella sinua neuroplastisesti, surua neuroplastisesti, tunnettani aivojeni neuroneina ja plasmoina. En tiedä aivoista mitään, silti tämä suru on ajateltava pois, pois. Sinut pitää kadottaa kokonaan, mutta

muistot ovat vellovaa, upottavaa massaa, ne vetävät minut mukanaan ellen ole varuillani. Olen lukenut, että muistotkin voivat haihtua, kevetä, haipua, kuivua kasaan, ja tämän tiedon varaan olen ripustautunut. Ensin ne hulvahtavat mieleen enää aamuisin, sitten vain kerran päivässä, ja lopulta minun on pinnisteltävä päästäkseni niille saarekkeille, joille olen sinut eristänyt. En ole vielä niin pitkällä.

Toinen rekkakuskeista, Stig, tulee kannelle. Ensin hänen päänsä ilmestyy portaikkoon ja sitten hän nostaa kätensä iloiseen tervehdykseen. ”Sopiiko istua seuraan”, Stig kysyy, ja taputan kantta vierelläni. Stig istuu. Minä en jaksa puhua, joten esitän kirjoittavani muistikirjaani. Aamuisin herätessäni oloni on ohimenevän hetken ajan kevyt, mutta pian muistikuva halkaisee mieleni tyynen pinnan. Unohtaminen on kevyttä, muistot raskaita, niiden mönjä vie minut. Otsa kurtussa yritän kirjoittaa tätä kaikkea muistikirjaani, mutta ajatukset ovat sekavia. Kirjoitan sekalaisia sanoja ja upotan ne sotkuliejuun, väritän keskittyneesti sanojen päälle tiivistä verkkoa, kunnes sivuun tulee reikä. Sitten yritän piirtää kuvaasi ulkomuistista, mutta se on mahdotonta. Kuva on jo ehtinyt haaleta. Unohtamista siis kai tapahtuu, mutta ei se ole hallinnassani. Yöllä näin unta, jossa yritin kirjoittaa sinulle kirjettä. Aloitin, mutta kaikki sanat olivat vääränlaisia, ne eivät riittäneet tai olivat liikaa, sanojen ja maailman välissä oli katkos jonka valtaviin sisuksiin jäin leijumaan. Katson horisonttiin ja ajattelen, että siellä olet. Stig vilkaisee muistikirjaani ja minua, tarjoaa sitten muovipussista haaleaa kaljaa ja otan yhden. Stig puhuu, hän kertoilee

murretulla suomen kielellä rahtiliikenteestä Euroopassa, siitä mistä tuodaan eniten kurkkuja ja mistä tomaatteja, millaisia liikennesäännöt ja ajokulttuuri ovat missäkin. Kuuntelen hajamielisesti, hänen läsnäolonsa on rauhoittava. Stig on ylpeä työstään. ”Ihmiset ei ymmärrä, et se on paljon enempi...” Stig sanoo ja alkaa hakea oikeaa sanaa. Stigin puhe on rytmiltään reipasta mutta aukkoista, hän seisahtuu miettimään sanoja usein. Minusta on mukava tarkastella häntä näiden aukkojen aikana, on kuin voisın kurkistaa hänen sisäänsä. Olen aina pitänyt sen katsomisesta, kun ihminen etsii oikeaa tapaa sanoa, sanojen muodostumisen hetkellä ihminen on auki. ”Odottamista”, hän jatkaa tauon jälkeen. Stig kertoo, että rekkakuskit odottavat laivoissa, odottavat raja-aseilla, odottavat kuorman saapumista tai purkamista, pitävät lakisääteisiä taukoja ja odottavat niiden päättymistä. Elämä on samanaikaisesti pysähtynyttä ja kuitenkin matkalla jonnekin. Toinen rekkakuski tulee seuraamme ja murahtelee jotakin. En tiedä mitä kieltä hän puhuu ja ymmärtääkö hän meitä ollenkaan. Hänellä on oranssi flanellipaita ja sen päällä keltainen sadetakki, vaikkei edes sada, hän tuo mieleeni Muumien yksinäisen majakanvartijan. Viittilöimme hänet luoksemme ja ojennamme kaljan. Sitten istumme kannella kolmistaan ja juomme lämmintä kaljaa, minä ja rekkakuskit, ja tuijotamme laivan taakseen raivamaa horisonttia. Olemme hiljaa, ja laiva kulkee.

Kannella kirjoitan sinulle viisi kirjettä. Sitten revin ne yksitellen pieneksi silpuksi. ”Joskus ajalle on annettava aikaa”, Stig sanoo. Katson häntä hämmentyneenä, mutta Stig

vain kaivaa pehmeän tupakka-askin rintataskustaan ja ojentaa sitä minulle. En tiennyt, että sellaisia saa vielä. Otan tupakan ja kiitän. Ajattelen, että välillämme saattaa olla kieli-muuri, sillä en ymmärrä, mitä hän tarkoittaa.

Olin kerran kanssasi Tukholman Fotografiskassa. Museo-kaupassa näin erään taiteilijan, Sophie Callen, *Take Care of Yourself* -teoksesta tehdyn kirjan. Itse teosta en ole koskaan nähnyt. Callen kumppani jätti tämän sähköpostilla, joka päättyi sanoihin ”prenez soin de vous”, pitäkää huolta itsestänne. Huomioimme kanssasi tuon teitittelymuodon, nauroimme ja teitittelimme toisiamme, ”älkää ostako noin painavaa kirjaa”, ”antakaa minulle vielä hetki”, ”odotan teitä tuolla”. Vuoden 2007 Venetsian biennaaliin tekemässään teoksessa Calle on pyytänyt 107:ää ammattinsa tai taitojensa vuoksi valittua naista tulkitsemaan kirjeen. Lopputulos koostuu kirjallisista analyyseistä, kuvatuista performansseista, lastensaduista, psykoanalyttisista luennoista ja niin edelleen ja niin edelleen. Rakastuin teokseen ensisilmäyksellä ja ostin paksun kirjan itselleni. Kaikki 107 tulkintaa on koottu siihen. Kirjan kansi on kiiltävän vaaleanpunainen ja siinä olevan hahmon, ehkä Callen, rintakehään on projisoitu sanat ”Prenez soin de vous”. Sivelin hohtavaa kantta sormillani ja sanoin sinulle innoissani, että kansikuvan projisointi kuvaa koko projektia. Kuvan henkilö on alusta sanoille, jotka eivät ole hänen, mutta jotka ovat niin painavia, että ne piirtyvät hänen kehoonsa ja valtaavat sen kokonaan. Sanat riivaavat häntä, eikä hän osaa lopettaa, sillä sanojen ollessa kyseessä perille ei pääse koskaan.

Miksi juuri tämä teos, mikä siinä puhuttelee, kysyit, kun istuimme Fotografiskan kahvilassa. Mielestäsi teos oli kuriositeetti. Kysyit sen noin vain, ohimennen. Ulkona oli usvainen päivä ja Gröna Lund näkyi vaivoin sumun takaa, se kutistui muutamaksi impressionistiseksi torniksi ja valoketjuksi, jotka oli upotettu ohueen maalikerrokseen. Meri oli tyyni. Näkymä oli aivan hiljainen. Kohautin olkapäitäni, en ole koskaan osannut reagoida kysymyksiin nopeasti. Jäin miettimään asiaa ja samana iltana hotellihuoneessa tein listan. Nämä kohdat kirjoitin ensin:

1. Teos nousee sanojen monitulkintaisuudesta muttei kompastu siihen.
2. Calle valjastaa henkilökohtaisen surunsa joksikin muuksi. Muistan Callen sanoneen, että jossakin vaiheessa teos muuttui tärkeimmäksi ja suhde sen alta katosi. Usein kuulee sanottavan, ettei taiteilija saa olla liian lähellä teostaan, että pitää odottaa kunnes etäisyyttä on tarpeeksi. Jos näin on, maailmaan syntyy ainoastaan etäisyyden päästä tehtyjä teoksia. En halua sitä. Luominen ja sureminen ovat molemmat tilan tekemistä.
3. Teos on pikkutarkkuudessaan neuroottisen analyytinen ja perusteellinen olematta etäinen tai kylmä.

Näytin listaa sinulle ja hymähdit, olit kai jo unohtanut koko asian. Nojasin olkapäähäsi, joka oli laiha, olit kulmikas ja minä olen paljon pehmeämpi. Piirsit sormellasi kuviota

ranteeseeni, siinä on kymmenien pienenpienien luomien rykelmä, ”se on yhdistä pisteet -tehtävä”, sanoit. Julistit leikilläsi kai, että haluat selvittää sen, ties vaikka kädessäni olisi ratkaisu johonkin merkittävään arvoitukseen. Minä kirjoitin listaani: ”listaa pitää jatkaa”. Myöhemmin lisäsin:

4. Teos on samalla sekä monta omalakista yksikköään, että yksi selkeä kokonaisuus. Sen osaset puhuvat sekä yksin että yhdessä, tuntuu että mitään ei voisi ottaa pois eikä tarvetta lisätäkään enää ole. On asioita, joita ei voi sanoa muuten kuin antamalla olla levällään.
5. Teos käsittelee sanoja, muistia ja menneisyyttä, ja ne ovat suurimmat aiheet minulle.
6. Se osoittaa, kuinka pieni määrä materiaalia riittää inspiraatioksi teokseen, joita on tässä sekä yksi että 107.
7. Naistenvälinen solidaarisuus sydänsurun edessä antaa minulle voimaa. Se saa muodon jakamalla, kertomalla, tulemalla yhdessä jonkin ääreen, muistiin kirjoittamalla.
8. Teoksen alkusysäys on tunnistettava. Kukapa ei olisi joskus antanut tekstikappaletta ystävälleen tai ihan kenelle vaan selitettäväksi paremmin, takertunut siihen mahdollisuuteen, että jotakin on mennyt ohi, piiloutunut yksittäisen sanan tai sanajärjestyksen poimuun, käsitetty väärin tai tulkittavissa toisin.

Ihan lopuksi, joskus myöhemmin, lisäsin vielä:

9. bell hooks kirjoitti teoksessaan *Rakkaus muuttaa kaiken*, että naisten käsissä romanttiset aiheet on aivan liian usein luettu alentuen yksittäisiksi ihmissuhdekuvauksiksi, kun taas miesten rakkauskuvaukset puhuvat Elämästä tai Filosofiasta. Niiden kohdalla yksittäisille suhteille luetaan välineellinen tai metaforinen arvo, suhteiden avulla onnistutaan kuvaamaan Suurempia Asioita. Kirjaamani kohdat 1–7 osoittavat, että *Take Care of Yourself* käsittelee niin paljon muutakin kuin yhtä särkynyttä suhdetta – ikään kuin sellaisessakaan olisi mitään väärää. Sydänsuru tulee taitavissa käsissä lähelle, ja puhujan sisimmästä aukeaa avara maisema, filosofiaa.

Viimeistä kohtaa en koskaan ehtinyt näyttää sinulle. Olin sinusta niin varma alusta lähtien, on hankalaa ajatella, että olisin ollut väärässä. Luomieni arvoitus jää kai ratkaisematta, sillä menetys tarkoittaa sitä, ettei tulevaisuutta ole. En saata ymmärtää tätä. En käsitä, että kaikesta huolimatta aika kulkee eteenpäin.

Halusin aina suhteen, jossa voisin todella puhua, ja me todella puhuimme. Me puhuimme niin paljon. Me puhuimme ja analysoimme. Heti alusta asti puhuimme tunteistamme, suhteestamme. Me käsitelimme ja puhuimme, ja mitä enemmän käsitelimme, sitä etäämpänä olimme meistä. Yritimme ratkaista asioita, joissa ei ollut mitään ratkaistavaa,

puutuimme, vaikka ei ollut mitään mihin puuttua, yritimme ymmärtää ja selittää kaiken. Sanat jähmettivät meidät paikoille jotka eivät olleet me, sanoja oli niin paljon, ettei niiden väliin jäänyt enää tilaa. Ne alkoivat puhua todellisuudesta, joka oli niiden luomaa ja sanoa meistä asioita, joista tuli meidän kuvamme. Tuo kuva oli aina vääränlainen, vajaa. Me käytimme sanoja, jotka sulki ovia ja piirsivät maahan viivoja, eivät vapauttaneet tai tehneet tilaa. Välillemme kasvoi tulehtunut möykky, kaikki sanat muuttuivat Täksi Asiaksi Välillämme ja kun se oli tullut välillemme emme enää voineet vain olla. Haluaisin löytää oikeat sanat, paremmat. Sellaisten täytyy olla olemassa jossakin.

Aika ennen puhumista, neitseellinen aika tai paratiisin aika, silloin ajoimme pyörillä pitkin kesäistä kaupunkia, söimme eväitä pimenevässä illassa, enkä minä osannut nukkua vieressäsi, koska jokainen hetki jännitti.

Kun herään laivassa toisena aamuna Saksan ranta näkyy jo. Olen katsonut yöllä erään elokuvan kaksi kertaa, koska en saanut unta. Aina välillä löydän paloja itsestäni jostakin, vaikkapa elokuvasta. Silloin muut ihmiset piirtävät minua ja se tuntuu lempeältä. Seisomme Stigin kanssa kannella ja nojaamme kaiteeseen, etäältä nousee usvaa tai jotakin merisumua. Kaupungin siluetti piirtyy kaukana esiin ja Stig vetää kulahtanutta farkkutakkia tiukemmin ympärilleen. Hän kysyy kuinka nukuin. ”Meri-ilmassa nukkuu aina parhaiten”, Stig toteaa. Yritän kertoa Stigille siitä, kuinka hienosti katsomani elokuva käsittelee suhdetta menneisyyteen. ”Mmmmh”, hän sanoo välillä, ja hörppää kahvia. Stig

pitää minua leuhkana, ajattelen, mutten sitten välitä. Esitelmöin sydämeni kyllyydestä. Stig katsoo hitaasti lähestyvää rantaa, ehkä hän kuuntelee. Kerron, kuinka saman ohjaajan aiemmassa elokuvassa päähenkilö matkustaa Angkor Watin temppeliin hukuttamaan surunsa. Linnut laulavat viidakossa ja aurinko paistaa. Hän kuiskaa salaisuutensa viidakkoon kätkeytyneen temppelin kivien muodostamaan rakoon. Mies kuiskaa salaisuutensa koloon ja peittää sen sitten sammalella, ja sinne salaisuus jää. Mies kävelee pois, salaisuus jää yksin tyhjään temppeliin sieluani huojuttavan jousimusiikin noustessa taustalle. Kamera kiertää tyhjiä temppelirakennuksia, käytäviä ja raunioita, jotka vartioivat miehen salaisuutta. Siellä salaisuus yhä on, ja kuun sirppi paistaa taivaalla. Sitten musiikki vaimenee lintujen ja sirkkojen äänten alle. Lopuksi mustalle kankaalle nousee teksti: ”Mies näkee menneisyyden kuin likaisen lasin läpi. Hän voi nähdä menneisyyden, muttei koskettaa sitä. Ja kaikki, mitä hän näkee, on utuista ja epäselvää.” Menneisyys katoaa, päähenkilö ei enää pääse siihen käsiksi. Elokuvassa tuo sama henkilö kuitenkin yrittää vielä löytää takaisin menneisyyteensä. Hän on niin kiinni muistossaan, että haluaisi asua mieluummin siinä kuin nykyisessä elämässään. Päähenkilö kirjoittaa menneisyytensä eräänlaisen science fictionin muotoon. Niin kuin Sophie Callen työssä, myös katsomassani elokuvassa päähenkilö tekee surustaan projektin ja menneisyydestään materiaalia. Miksi heidän käsissään sanat tuovat helpotusta, miksi meidän käsissämme niistä tuli tahmeita ja lukittavia? Mutta tätä en sano Stigille, en puhu

sinusta. En tiedä mitä silloin sanoisin. Sitten en enää puhu edes elokuvasta, ja me olemme hiljaa. Stigin hiljaisuus on paljonpuhuvaa. Jonkin ajan kuluttua hän kysyy, tarvitsisinko kyydin pois laivasta, sillä satama-alueella ei saa kävellä jalan. Nyökkään ja hän kehottaa minua noutamaan tavaraani. Menen suureen hyttiini, jossa rinkkani lojuu jo valmiiksi pakattuna. Sieltäkin lähteminen tuntuu haikealta, en pidä muutoksista. Matkustan lähimmälle bussipysäkille Stigin rekan kyydissä, sen peruutuspeilissä roikkuu pieni muovinen kilpikonna. Pitelen edelleen aivokirjaa käsissäni, se kiinnittää minut edes johonkin. Kun nousen pois, Stig toteaa että kaikki menee kyllä hyvin, ja minua alkaa itkettää.

Ajatus aivojen harjoittamisesta tuli menneisyydestä. Joskus ennen sinua tapailin (tai en minä tiedä mitä se oli, ehkä seksiä, ehkä ajan tappamista, nämä ovat kai sama asia, tai kun mietin tarkemmin ajattelenkin ettei seksi tapa aikaa, se tekee ajasta merkityksetöntä tai kadottaa sen kokonaan, seksi on konkreettista ja ruumiiseen naulitsevaa, siksi pidän siitä, se tuo pois ajatuksista, ja olen aina ollut ajatuksiin takertuvaa sorttia) ihmistä, joka kertoi alkaneensa harjata hampaitaan vasemmalla kädellään entisen oikean sijaan. Hän halusi ”treenata aivojaan”, hankkia sinne uusia kytköksiä. Tämä kuulosti mielestäni ärsyttävän insinöörimäiseltä, mutta olen jäänyt miettimään asiaa. Hahmo menneisyydestäni oli lukenut, että aivoja voi reitittää uudelleen, että aivoihin syntyy harjoittelemalla uusia kytköksiä. Mutta kyse ei ole pelkästään uuden oppimisesta, vaan vanhasta pois oppimisesta.

Rahtilaivamatkan jälkeen matkustan junalla läpi Euroopan. Vietän viikon Berliinissä. Sitten toisen Pariisissa. Siellä asun suomalaisen kuvataiteilijan asunnossa. Olen kävelevä klisee, sydänsuruinen Pariisissa, ja tämä asia, ensimmäistä kertaa aikoihin mikään, huvittaa minua varovaisesti. Asunnossa on korkeat ikkunat ja studio, parvekkeelta näkymä Eiffel-torniin, ympärillä pieniä kahviloita ja juustopuoteja. Kolmannen viikon vietän Madridissa nuhjuisessa hotellissa. Paikat ympärilläni vaihtuvat, minä istun muistikirja sylissä ja tuijotan seiniä, ihmisiä ja puistoja näkemättä kuitenkaan mitään. Yritän löytää sanat joilla purkaa tämä kaikki. Matka jatkuu, ympärilläni tapahtuu asioita: kaupunkeja, rakastajia, ystävällisiä ihmisiä ja hyvää ruokaa, silti mikään ei tartu kiinni tai kosketa. Eräässä yöjunassa matkustan hytissä kahden muun naisen kanssa, makaamme päällekkäisissä sängyissä ja me kaikki luemme kirjojamme. Emme puhu, äänimaisema täyttyy yksittäisestä sivun kahinasta tai yölampun napsahduksesta. Haluaisin puhua naisille, mutten tiedä mitä sanoisin ja mitä se muka auttaisi. Saman junan ravintolavaunussa kohtaan amerikkalaisen Tyn, me vietämme myöhemmin yhdessä yön Madridissa ja tarkkailen itseäni ulkoapäin. Ajattelen kuinka kertoisin kohtaamisesta ystäväilleni. Ty on upeampi kuin mihin olisin ajatellut pystyväni ja tunnen asiasta haaleaa mielihyvää. Pienessä lounaskahvilassa yritän puhua Tylle kirjoista ja matkustamisesta, kuinka ne ovat minusta jollain tapaa sama asia. Syön majoneesissa uivia asioita ja perunaa, sanon, että matkustaminen herättää minussa saman tunteen kuin hyvä proosa:

olen etäisyyden päässä ja kuitenkin samanaikaisesti enemmän elossa, enemmän tunteva kuin tavallisessa arjessani. Tuntuu, että mikään ei tapahdu täysin minulle, enemmänkin jossakin minun lähelläni. Silti sytyn elämään sanojen tai junakiskojen voimasta, olen irrallinen, ja ajatuksillani on tilaa virrata. Matkustaminen on kohosteinen välitila, se on hengittävä ja avara tila. En tiedä voiko tänne jäädä. Ty ei ole kiinnostunut ajatuksistani, hän vetää huivia kaula-aukkoni peitoksi ja ärsyynnyn. Ty tuntuu kuvittelevan, että minulle on tärkeää, että me näemme vielä uudelleen. Seksin jälkeen esitämme yhdessä näytelmän, jossa aiomme pitää yhteyttä ja kohdata pian uudelleen. Tirso de Molinan metroasemalla jatkamme omiin suuntiimme, katson kun hän istuu vastapäisellä laiturilla ja vilkuttaa, sitten metro ajaa laiturille ja hän katoaa. Menen Reina Sofiaan, jonka seinältä jäljennän muistikirjaani seuraavan ajatuksen: ”Cultivad la ciencia de los números, porque nuestros crímenes no son más que errores de cálculo.”

Madridista jatkan vielä matkaani, ainakin yhden juna-yhteyden verran. Olen tullut jo kauas. Tilan luominen on olennaista vapaudelle, koska ilman tilaa liikkuu ei voi olla vapautta, sanoi joku. Olen lukenut, että avaruuden kokemus on perustavasti eri asia kuin etäisyys. Avaruuden kokemus ei ole etäinen, se ei paljasta mitään totuutta, ei vieraannuta. Siinä on kyse tilasta, liikkumavarasta tulkintojen äärellä. Huolelliset sanat, oikean painoiset sanat, lyyriset, sijoitellut sanat tekevät tilaa, ovat armollisia. Hyvien kirjailijoiden sanat antavat minulle avaruuden kokemuksen. Meidän

käyttämämme sanat, mietin junassa kuunnellessani sähköjunan suhinaa, eivät luoneet avaruutta. Me puhuimme välit tukkoon, tilkitsimme avaruuden umpeen sanoilla ja kaikki kuoli. Sanat voivat olla vääriä, liian hätiköidysti puhutut ajattelemattomat sanat, totuutta väärästä kohtaa raapaisevat, tekaistun kevyet tai liialla kiivaudella ladatut sanat voivat lukita asetelman josta ei ole paluuta. Junassa maisemat juoksevat ja on vaikeaa kiinnittää katsettaan, joten suljen silmäni enkä katso minnekään. Muistot kuohuvat ylitsemi heti, ne liikuttavat mukanaan syvyyksissäni hienoiksi hioutuneita tapahtumia.

Kerran eräänä yönä valvoin. Olit vierelläni etkä nukkunut sinäkään. Oli hiljaista ja hämää, sellaista kun edes autot eivät liiku ulkona, eikä sade tai tuuli tao ikkunaan. Silloin sisälle muodostuu kumma öinen kupla, toinen todellisuus. Tuona yönä sängyssäni oli kaksi peittoa ja neljä tyynyä. Lakana, tyynyt, peitot olivat kaikki eri paria, koska ajattelin, että se olisi hauskaa, ajattelin, että saattaisin olla sillä tavalla boheemi ja olla piittaamatta samanlaisista lakanoista ja tyynyliinoista. Olen yrittänyt parhaani mukaan olla sellainen, jonka kotona saa olla erivärisiä liinoja ja peitteitä. Lapsena kysyin äidiltä, mitä boheemi tarkoittaa. Äiti sanoi, että ”sellaiset ihmiset, joiden pöydänjalka menee rikki ja he laittavat tilalle vaikka kirjoja, eivät niin väliä, sellaiset ihmiset ovat boheemeja”. Ja sellainen minä haluan olla, juuri sellainen. Ajattelin jo lapsena, että olisi hauskaa olla sellainen boheemi. Kerran myös kysyin äidiltäni mitä tarkoittaa korni, ja äiti sanoi, että jos mies illalla ehdottaa, että pitäisikö

mennä vällyjen väliin ja himmentää valoja niin onhan se vähän kornia. Silloin en sitä ymmärtänyt, olin aika nuori, mutta nyt kyllä ymmärrän. Äidin selitykset ovat hauskoja, ja sinä yönä kerroin sinulle äidistä ja äidin selityksistä, lapselle vieraista sanoista: kornista ja boheemista. Kuuntelit ja hymyilit silmilläsi, joissa oli useimmiten jonkinlainen selittämätön suru tai hätä. Sitten me katsoimme erään elokuvan. Emme ymmärtäneet siitä mitään, se oli taide-elokuva. Minä en voinut sietää tunnetta, mutta sinä pidit siitä, ettet ymmärtänyt. Valo alkoi hiipiä huoneeseen kun me viimein nukahdimme, pujotin jalkani sinun jalkojesi välistä.

Tällaisiin muistikuviin voi kadota, eikä sieltä ole mitään kiirettä pois. Jos joku laittaisi ravintoa tipalla suoneeni voisin kai elää lopun elämäni sillä lailla, muistaen, haaveillen menneestä ja kelluen mielikuvien kuljetettavana. Kuinka kauan voin kantaa sinua mukana? Kuinka kauan pysyt hengissä muistikuvieni voimasta? Jos rakkaus on minussa, kokijassa, niin kuin sinä sanoit silloin kun istuimme illan pimetessä syömässä tiibetiläistä noutoruokaa, voisinko selvitä kokonaan ilman sinua? Voinko rakastaa sinua loputtomiin ilman, että olet koskaan mukana? ”Rakkaus, se hän on aina hänessä joka rakastaa, rakkauden tunne, se on ’minussa’, ei ’sinussa’”, sanoit.

Saavun Etelä-Espanjaan. Jään tänne, kunnes päätän toisin. Luen kaupungista, täällä on aina asunut ihmisiä kaikkialta. Kaupungin historia, joka leijuu vanhojen kaupunginosien, rakennusten ja aukoiden yllä, on juutalaisten, romanien,